

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

138154

2
17

Prisilno zavarovanje.

Spisal
Ivan Hribar.

Posebni natis iz „Slovenskega Naroda“.

V Ljubljani.

Založil pisatelj. — Tisk „Narodne Tiskarne“ v Ljubljani.

1888.

138154

138154

N 259 / 1954

2

v
v
u
b
te
in
č
g
d
bi

M
sc
g
sc

10/1/13

82
174

Prisilno zavarovanje.

Vsakdo, ki se količkaj peča z javnimi zadevanji, vidi, kako pogubonosna so postala ona načela vsesplošne svobode, od katerih se je v prvej dobi ustavnega življenja pričakovalo tudi pri nas, da bodo delala čuda. Svoboda, ta nebeška hčerka, katero so proslavljali prosvetljeni duhovi vseh vekov in narodov, razbila je res spone, v katerih so ječali narodi in stanovi dolga stoletja ter jim omogočila tako prostejši razvoj, toda one sreče in zadovoljnosti, katera bi bila imela temu slediti, ni bilo.

Uzroka tej prikazni ni nam treba iskati dolgo. Možém, ki so stali ob zibelji ustavne svobode, bile so živo v spominu prežalostne razmere fevdalnega gospodstva in absolutistične državne uprave, zato so v plemenitem svojem navdušenju bili iskreni za-

govorniki svobode v vsakem oziru. V narodnem in duševnem oziru ni se jim sicer posrečilo izvojevati jej splošne, neomejene veljave, ker so vlade mislile, da bi to utegnilo imeti slabe nasledke za ohranitev držav; zato so pa raje privolile v svobodni razvoj na narodnogospodarskem polji. In tako je mesto blagoslova prišlo prokletstvo v deželo.

Ako je prej vladal graščak, stopil je sedaj na njegovo mesto kapitalist — večinoma žid. Ljudstvo prišlo je po takem z dežja pod kap. Nasledke kapitalске nadvlade jelo je kmalu čutiti kmetijstvo, kateremu za njegove pridelke ni določevalo več cene povpraševanje po njih, temveč so jo diktovali špekulantje, razpolagajoči z velikimi kapitali. Posebno hudo zadeti pa so bili obrtniki vsled kapitalске konkurencije. Velika, tovarniška obrtnija uničila je samostalnost malih obrtnikov, spremenivši jih z večine v proste delavce v službi vsemogočnega kapitala.

Naravno je, da je o tacih razmerah morala nastati reakcija, kajti pritožbe o brezozirnosti kapitala in klici na pomoč postajali so čedalje pogostejši. Državno zakonodajstvo je tudi res sklenilo nekatere zakone, ki so namenjeni varovati pojedinca

vsaj deloma uničujoče oblasti kapitala; storiti pa je vendar vedno še jako mnogo. Kdo se bode tedaj čudil, da se je s to zadevo pečati jel marsikak poslanec; vsaj je v očeh množice gotovo ni popularnejše reči, ko pomoč na narodnogospodarskem polji in potisnenje kapitala v ožje meje. A kakor se je prej grešilo z naudušenjem za brezmejno svobodo, tako se sedaj greši še veliko bolje s pohlepnošjo po popolnej omejitvi iste. „Koristi posameznika imajo biti podrejene koristi celote“ to je geslo najnovejših reformatorjev; pod celoto pa si mislijo državo ali deželo.

Gaslo to prišlo je k nam iz Nemčije, katera za vzdržavanje svojega militarizma potrebuje ogromnih svot denarja in se je zato jela ozirati, kje bi ga brez težave bilo mogoče dobiti. Železnemu kancelarju, čegar goropadni izrek „vzeli bomo denar, kjer ga bomo dobili“ je znan, pali so pred vsem v oči nekateri zavodi, ki so z malimi sredstvi a neutrudljivo marljivostjo in vzgledno vestnostjo pridobili sebi in udeležencem svojim izdatne kapitalije in čuditi se ni, da se mu je vzbudila pohlepnošjo po tem imetku. On, ki z besno strogostjo preganja

nemške socialiste, postavil se je na njihovo stališče sam; razložek je le ta, da socialisti dobiček od skupnega dela hočejo ohranjen imeti pojedincem kot članom skupne družbe, Bismarek pa ves ta dobiček želi konfiskovati za državo. Kaj bi bilo koristneje v posledicah svojih, o tem pač nikdo dvomil ne bode.

Ker se pri nas opičimo v vsakej zadevi po Nemčiji, pač tudi ni čudno, da se je takoj za nemškimi državnimi socialisti pojavilo jih izobilje tudi v naši polovici države. Kakor pa na Nemškem še vedno ne vedó, kako in kje začeti izvajati svoje osrečevalne načrte, tako tudi naši preobraževalci gospodarstveno-političnih razmer neso še našli sredstva, s katerim bi državi na ljubo mogli zatreti gospodarstveno in — kakor bodem pozneje dokazal — s tem tudi politično neodvisnost posameznika. Tavaje v temi okolu sebe, poprijemljejo se tega, kar jim je najbližje, dasiravno bi na prvi pogled mogli spoznati, da tako ne pridejo iz labirinta socialnih problemov, pač pa morebiti zagazijo v zagato državnega komunizma, katerega so se in se navidezno vsaj še vedno plašijo.

Po tem uvodu ne bode mi težko prestopiti k vprašanju, o katerem sem se namenil govoriti, o vprašanji, katero ima po mnenji naših preobraževalcev svoj izvor v kapitalskeji nadvladi, katero pa je faktično na Nemškem porodilo hlepenje po večjih državnih dohodkih. Prisilno zavarovanje, katero plaši sedaj pri nas po mnogih deželnih zborih, ima biti začetek gospodarstvene reforme; ono ima biti prvi udarec mogočnemu kapitalu.

Ne bodem se pečal z nazori, ki so se glede prisilnega zavarovanja čuli po raznih deželnih zbornicah, ker bi me to vodilo predaleč; namenil pa sem se govoriti o predlogu, kateri so v deželnem zboru kranjskem predlagali poslanci gg. Šuklje, Poklukar, Mosche, Vošnjak, Pfeifer, Dev, Detela, Lavrenčič, Mobar, Kraigher, Klun, Pakič, Hren, Kavčič in Višnikar in kateri je utemeljeval poslanec Šuklje. Pri tem se mi bode ravnati po vzporedu mislij, kakor se nahajajo v govoru utemeljevalčevem.

Profesor Šuklje priznava se naravnost k načelu, da je treba omejiti pojedinca povsod tam, koder to zahteva javni blagor celote. Kaj je celota v tem slučaju, tega g. profesor

ni povedal naravnost; a v čast njemu bodi rečeno on ne namerava preustrojiti zavarovanja tako, da bi dobiček stekal se v deželno blagajnico, temveč na podlagi vzajemnosti tako, da bi ga deležni bili vsi člani deželnega zavoda za prisilno zavarovanje. Celota mu torej ni dežela kot javna uprava, ampak združba členov. Tudi jaz bi načeloma ne imel ugovarjati temu. Dolžnost narodnih zastopov bi res imela biti, da bi obvarovali celoto človeške družbe špekulativnega izsesavanja pojedincev. A da bi se to doseglo, ne zadostuje še, da se zavarovalstvo vzame iz rok privatnih družeb, tu je pred vsem potreba lotiti se reorganizacije pri onih napravah, katere so človeštvu mnogo potrebnejše ko zavarovanje. Vzemimo le vsakdanji živež. Koliko je v našem narodu, koliko je na Kranjskem ljudij, ki bi se zadovoljevali samo z onim živežem, katerega prideljujejo doma? Večina iz njih kupuje si razne za živež potrebne stvari in gotovo se ne motim, ako trdim, da si vsaj četrtna prebivalstva kupuje ves živež. Ta živež pa mora plačevati razmerno jako drago; s ceno zanj plačati mora tribut pridelovalcu, kupcu, prekupcu in prodajalcu. Ti so gotovo pojedinci nasproti celoti kon-

sumentov, kaj bi torej bilo po onem načelu gospoda profesorja Šukljeta naravnejega ko to, da se trgovstvo spremeni v deželni zavod na vzajemnej podlagi? Isto v ravno taki, ako ne še večje meri, nahajamo pri obrti. Tovarnik, ki je velike svote denarja utaknil v svoje podjetje, skrbi za to, da se mu ta denar primerno obrestuje, poleg tega pa da mu — če tudi sam nič ne dela in če tuli obrti, katero izvršujejo v njegovej tovarni borno plačani a stvari večši delavci, prav nič ne razume — daje še dohodkov za — večinoma sijajno — preživljenje sebe in družine. Da doseže to, prodaja gotove izdelke svoje tovarne za neprimerno visoke cene kupcem in pre-kupcem, ti pa zopet za višje cene svojim odjemateljem. Na ta način podražuje se nam potrebna obleka, pohištvo in vse druge za vsakdanje življenje poleg živeža potrebne ali — pri večje izomiki — v udobnosti utemeljene stvari. Tu gotovo izkoristuje pojedinec celoto — človeško družbo; javni blagor celote bi torej zahteval, da se to zabrani, kajti v teh vsakdanjih potrebščinah izgubi se celoti na korist pojedinca gotovo vsak dan več kapitala, ko pri vseh zavarovalnih oddelkih celo leto.

Toda: „parturiunt montes, nascitur ridiculus mus“. Ta smešna miška je prisilno zavarovanje poslopij proti ognju. Kdor je količkaj proučil zavarovalne razmere, temu bode znano, koliko, kako raznih in kako imenitnih oddelkov obsega zavarovanje in ta mi bode rad pritrdil, da ni najvažnejši mej njimi ravno zavarovanje poslopij proti požaru. Ako se ima že — kakor je naglašal gospod profesor Šuklje — zmatrati zavarovanje za javni ustav, ter zato odtegniti privatnemu pravu, potem bi bilo le logično, da se to zgodi z vsemi strokami zavarovanja. Zakaj naj bi se iz celega sostava iztrgal le jeden člen? Zakaj bi zavarovanje za slučaj smrti, — ta glavni steber, na katerem sloni ljudsko blagostanje —; zakaj dalje zavarovanje premičnostij proti požaru — katere v krajih, kjer je razširjena omika ter razvita obrtnost in trgovina, reprezentujejo vsaj jednako ceno, ko poslopija —; zakaj zavarovanje proti toči in živinsko zavarovanje — katero oboje ima nalogo varovati pogina ogromne vrednosti narodnega gospodarstva —; zakaj konečno prevožno (transportno) zavarovanje po suhem in po vodi zmatrati za manje važno, ko zavarovanje poslopij

proti požaru? Temeljitega odgovora na to — o tem sem preverjen — ne mogel bi mi dati niti gospod profesor Šuklje, niti kdo drugi izmej poslancev podpisavih njegov predlog; kajti, ako bi se po gospoda Šukljeta nazoru imel zmatrati za „prvi in najvažnejši razlog ta, da je na Kranjskem dosibmal še tako izdaten odstotek poslopij, katera neso nikjer zavarovana“, tedaj bi se temu nasproti lahko konštatovalo, da premično premoženje z malimi izjemami sploh ni zavarovano, da zavarovanja proti toči naše ljudstvo večinoma še niti ne pozna in da se dobrote življenskega zavarovanja udeležuje komaj $\frac{1}{2}$ % vsega kranjskega prebivalstva. Po tem takem morala bi biti skrb deželnega zbora, da pred vsem pomore v teh poslednje naštetih zavarovalnih strokah reševati narodni imetek in potem še le poseže po sedaj, vsled hvalevrednega prizadevanja privatnih zavarovalnic, že tako udomačenem zavarovanji poslopij.

Da so kljubu temu novodobni reformatorji izbrali si le prisilno zavarovanje poslopij za konečni cilj svojega hrepenenja, temu je prav priprost razlog. Ostale zavarovalne stroke zdé se jim prete-

težavne, prekomplikovane in zato nima jo nič proti temu, da se — če tudi z velikimi upravnimi troški, katere tako radi oponašajo — ubijajo ž njimi privatne zavarovalnice; zavarovanje poslopij pa je danes tako urejeno, da se tudi v trgovskih ozirih precej okorna birokracija že upa uspešno voditi ga, in zato naj se odvzame privatnim zavarovalnicam. Kaj zato, da gre ravno njim zasluga, da se je ta zavarovalna stroka razvila do take popolnosti: der Mohr hat seine Schuldigkeit gethan, der Mohr kann gehen! Pa — posito — da je gospodom res do tega, da je zavarovano vsako poslopje v deželi, ali nima jo zato družega sredstva, kakor ravno deželno zavarovalnico? Ali bi se isto ne moglo doseči z zakonom, kateri bi to predpisoval, volitev zavoda — izmej jednega obstoječih — pa prepuščal prostej volji lastnikovej? Vsekakor bi to bilo bolje svobodomiseln in ne spominjalo bi tako neprijetno one nesrečne in pogubne misli, da bode ljudstvo srečno še le tedaj, kadar bode gospodarstveno popolnem odvisno od države, oziroma dežele ali z jedno besedo, kadar ga država podjarmi popolnem.

Sedaj mi je osvetiti štatistični materijal, ka-

teri je v podkrepljenje svojega predloga zbral in v utemeljevalnem svojem govoru porabil gospod profesor Šuklje. Res, ko bi številke, kakor jih navaja on, bile eksaktne v vsakem oziru in tikale se le predmeta, v čegar podkrepljenje so morale stopiti pred visoko zbornico, potem bi bila naša dežela v desetletji 1876 do 1886 izgubila vsled požara ogromno svoto poltretjega milijona goldinarjev na nezavarovanih poslopih. Žal! da moram to iluzijo gospodu predlagatelju razpršiti. Pred vsem je treba pomisliti, kako nastajajo cenitve škod, katere se naznanjajo štatističneji osrednjej komisiji. Pri malih požarih opravlja to županstvo samo, katero pogorelca vpraša, koliko ima škode in zapiše to v zapisnik. Le če je župan posebno vesten, pokliče občinske cenjevalce, da določijo ti škodo. V vsakem slučaju, naj že škodo določa pogorelec sam ali naj jo cenjujejo občinski možje, presega cenitev resnično škodo. Izjeme so tako redke, kakor bele vrane. To je tudi naravno; ako pogorelec ni zavarovan, upa z višjo cenitvijo škode uspešneje apelovati na milosrčnost sosedov in drugih dobrotnikov; ako je zavarovan, pa mu je do tega, da nasproti cenitvenej

komisiji dotične zavarovalnice naglašá, kako silno veliko škodo mu je prouzročil požar. Cenítve županstev naznanjajo se c. kr. gensdarmeriji, katera jih semtertja — ali jako redko kedaj — po lastnem preudarku spremeni, navadno pa nepremenjene naznanja c. kr. okrajnim glavarstvom, od koder jih dobiva osrednja štatiistična komisija na Dunaji. Le pri velikih požarih dajo škodo cenjevati okrajna glavarstva sama in to zopet le po občinskih možeh. Te cenitve so pač natančnejše, a pretirane so gotovo v 99 iz sto slučajev. Smelo rečem, da je znesek, kateri na ta način dobiva za registrovanje osrednja štatiistična komisija, gotovo pretiran za tretjino in da računim zvrhoma dobro, ako fakično škodo na poslopih v letih 1876 do 1885 mesto izkazanih 3,600.215 gld. redukujem na 2,500.000 gld.

Gledé točnosti izkazanih odškodnin zavarovalnih zavodov imam isto tako opravičene pomisleke. Ko bi se uredila stvar tako, da bi zavarovalnice same naznanjale okrajnim glavarstvom odškodnine, katere plačujejo zavarovanim pogorelcem, — in to bi ne bilo težko — potem bi pač izvedela osrednja štatiistična komisija prave številke; po sedanjej

uredbi pa to nikakor ni mogoče. Iz lastne skušnjem, da je pogorelec, ki je prejel odškodnino, občinskemu predstojništvu naznanil za polovico manji znesek, samo zato, da bi se bilo to zvedelo po občini in da bi mu bili sosodje raje pomagali s potrebnim stavbenim lesom. Ako se kaj takega more zgoditi v jednem slučaju, kdo nam je porok, da se ne zgodi večkrat? Gotovo pa je — če že abstrahujem od vsega tega — da za one odškodnine, katere zavarovalnice izplačujejo pogorelcem izredno, osrednja statistična komisija ne zvé. Zgodi se namreč večkrat, da pogorelec ni plačal zavarovalnine o pravem času. Ako je sicer bil reden plačnik in večleten zavarovanec, tedaj mu zavarovalnica spregleda osodno zamudo in izplača navadno vsaj polovico zavarovane škode. Toda, ker ravnateljstvo samo po pravilih ni opravičeno likvidovati jednake odškodnine, mora se vsak tak slučaj predložiti upravnemu svetu, kar celo stvar zadrži navadno po par mesecev. V tem pa je občina in gensdarmerija že odposlala svoje poročilo o pogorišči in tako ostajajo te izredne odškodnine čisto neznane c. kr. okrajnim glavarstvom; dasi na priliko le pri dveh na Kranj-

skem poslujočih vzajemnih zavarovalnicah znašajo navadno po 4000 gld. na leto.

Pa recimo, da bi zavarovalnice res ne bile plačale več odškodnine ko 1,196.605 gld., tedaj so z ozirom na doslej povedano in z ozirom na to, da je do leta 1880. bilo zavarovanje še prav pičlo razširjeno po Kranjskem, storile gotovo toliko, da zaslužijo priznanje vsacega nepristranski sodečega človeka; storile pa tudi nasproti premijam, katere so prejele, toliko, da bi kljubu zakonodavskemu pretekcionizmu težko bilo deželni prisilni zavarovalnici izkazati se za jednako dobo s primerno jednakim uspehom. S tem sem pa tudi izrekel, da je druga pot, ki po mnenji poslanca Šukljeta vodi do sklepa o potrebi prisilne deželne zavarovalnice, namreč razmatranje stvari s finančnega stališča, jako polzka in ne bode mi težko dokazati, da se je ravno na njej močno izpodrsnilo gospodu profesorju.

2°/_o nega doneska' za gasilne namene plačale so po uradnih izkazih deželnega odbora vse na Kranjskem poslujoče zavarovalnice: leta 1885. gld. 4.430.76 kr. in za leto 1886. gld. 4.715.93¹/₂ kr.

(Mimogredé rečeno sumniči gospod profesor zavarovalnice, da so utegnile priznati premajhne zneske za odmerjenje tega doneska. Na to neopravičeno sumničenje upam, da ne bodo ostale odgovora dolžne zavarovalnice same). Ako se ta znesek pomnoži petdesetkrat, najdemo svoto premij, katere so kranjski zavarovanci plačali, v teh dveh letih raznim zavarovalnicam. Plačali so

torej v letu 1885.	221.538 gld. — kr.
in v letu 1886.	235.796 „ — „
tedaj v obeh letih vkup	<u>457.334 gld. — kr.</u>

Iz tega izkaza pa vidimo tudi jako zanimiv faktum, da so se namreč premije (zavarovalnine) od leta 1885. do leta 1886. — tedaj v jednom samem letu pomnožile za 14258 gld. S tem faktom gospod profesor ni računil. Njemu je pred vsem bilo do tega, da deželnemu zboru pokaže zavarovalnice kot zavode, ki vlečejo iz naše dežele velikanske dobičke, v kar se da neugodni svetlobi. Zato je vzel povprečno številko zavarovalnin iz let 1885. in 1886. torej znesek 228.667 gld. za podlago vsemu svojemu desetletnemu računu in vskliknil je: glejte, nad 100.000 gld. na leto puščamo mi, zakoniti de-

želni zastop, iz dežele! V resnici je pa stvar čisto drugačna. Zavarovalnice neso vlekle s Kranjskega od leta 1876 do 1885. vsako leto po 228.667 gl. zavarovalnin, ampak prav veliko manje. Leta 1876. zavarovanje na Kranjskem še nikakor ni bilo razvito tako, kakor leta 1885. in 1886., celo do leta 1880. ni mej zavarovalnicami bilo vidno pravega gibanja. Tega leta začeli sta poslovati dve novi zavarovalnici; nekatere druge pa so svoje indolentne uprave spremenile in tako zadobile novega življenja v svoje organizme. Ustanovljali in prenovljali so se na Kranjskem zastopi in to je privedlo novo gibanje in živahno tekmovanje mej zavarovalnicami tudi na Kranjskem. Glavni prirastek prémij spada torej v dobo od leta 1880 do 1885. Prav natančno dal bi se ta znesek določiti le po štatističnih podatkih zavarovalnic samih; a ker nam ti neso pristopni, zadovoljiti se moremo s tem, da glede na prirastek zavarovalnin v poslednjem letu onega desetletja, katero gospod poslanec Šuklje jemlje za podlago svojemu razmotravanju, določimo s približno matematično gotovostjo znesek premij, katere so prejemale s Kranjskega zavaro-

valnice. Vprašanje je čisto priprosto: Ako je od leta 1885. do leta 1886. poskočila premija za 14258 gld., za koliko se je ista pomnožila v letih 1884 — 1885, 1883 — 1884, 1882 — 1883 itd. in koliko so tedaj prejele zavarovalnice prémie v letih 1876 — 1885? Tako sestavljeni račun pokaže nam, da je v imenovanem desetletji bilo jim uplačanih zavarovalnin 1,809.496 gld., tedaj povprečno na leto 180.949 gld. in ne, kakor je trdil gospod utemeljevalec 228.667 gld. Ker so zavarovalnice plačevale povprečno najmanje 119660 gld. odškodnin na leto, prejemale so torej prémie več po 61289 gld. Gospod profesor Šuklje sam pripušča na enem mestu svojega govora možnost, da stane uprava 50000 gld.; potemtakem bile bi zavarovalnice imele na leto dobička 11289 gld. In to naj bode tedaj oni kapital, ki izkoristuje, izsesava, uničuje posamičnika!

Preiti mi je sedaj k drugi stvari, katera tako silno vznemirja gospoda profesorja. To so upravni troški zavarovalnic. Da dokaže, kako grozno drage so uprave zavarovalnic, vzal je v roke letnik 1887. Ehrenzweigovega „Assecuranz-Jahrbucha“ in poiskal

si tam bilančne številke zavarovalnice, katera mu je prirastla posebno k srcu. Žal, da si je gospod utemeljevatelj sestavil številke tako, kakor so njemu prihajale najboljše prav, in ne faktičnim razmeram primerno. Bruttodohodkov navaja, da je imel omenjeni zavod 624.645 gld. v tem, ko je iz omenjene knjige prav jasno razvidno, da jih je imel 880.683 gold. Gospod profesor izpustil je 256.038 gold za pozavarovanje, ko da bi s tem zneskom zavarovalnica ne bila imela nikacega posla, v tem, ko je znano, da zavarovalnicam pozavarovanje napravlja več in komplikovanejšega pisarničnega poslovanja, ko direktno zavarovanje in da ima zavarovalnica z vsô v pozavarovanje odstopljeno premijo isti direktni pisarnični posel, ko s premijo, katero pridrži na lastni račun. Potem mu je seveda bilo lahko mogoče izračuniti, da je ta zavarovalnica potrebovala za upravne troške 43% kar pa ni res, kajti potrebovala je 28% bruttodohodkov. Da pa ne bode kdo mislil, da je vseh teh 28% šlo v žepe potujočih agentov, uradnikov in generalnih zastopnikov, omenjam tu, da se je od 156.990 gld. porabilo za uradniške plače le 76.143 gld., v tem ko

so drugi izdatki — n. pr. za samo poštnino 10.262 gld. — bili le posledica tako komplikovanega poslovanja, kakoršno je zvezano z zavarovalnicami in kakoršnega odpravile ne bodo niti državne niti deželne zavarovalnice. Ako gospod profesor ne privošči življenja potujočim agentom, uradnikom in generalnim zastopnikom in miluje uboge zavarovance“, da morajo skrbeti zanje v „obliki previsoke premije“; tedaj mu pač lahko odgovorim, da so veliko bolje milovanja vredni ubogi davkoplačevalci, ki morajo z neprestano rastočimi in v resnici občutljivimi davkopskimi bremenami skrbeti zato, da živé — se ve da tudi raje dobro, nego slabo — oni nižji in višji uradniki, ki sestavljajo silno dragi državni organizem. O davkih pritožujejo se kmetiški posestniki; o zavarovalnih premijah pa nikdar, kajti té se jim zdé potrebne. Še le, ko bi se gospodom oznanjevalcem po njihovih mislih — zveličalne ideje prisilnega zavarovanja posrečilo doseči, da bi se zavarovalna premija morala plačevati v obliki davka, — še le tedaj bi zavarovanje postalo priskutno in nepopularno. Doseglo bi se torej ravno nasprotno od nameravanega.

Pa poglejmo, če bi deželna prisilna zavarovalnica poslovala res ceneje od privatnih zavarovalnic. Kdor količkaj pozna zavarovalni posel, tamni bode pritr dil, da se isti ne dá urediti birokratski. Dežela, tudi ko bi uvela posilno zavarovanje, morala bi torej, ako bi hotela v resnici doseči kaj uspeha, svoj zavarovalni urad urediti po istih načelih, po katerih so urejene privatne zavarovalnice. Ako torej kdo misli, da bi dva ali k večjemu trije uradniki pri zavarovalnem oddelku deželnega urada zadostovali, da bi vodili zavod, pri katerem bi bilo zavarovanih — po podatkih c. kr. statistične osrednje komisije objavljenih leta 1884 — 79203 hišnih in vsaj trikrat toliko gospodarskih poslopij, pač dokazuje, da o zavarovalnem poslu nema pravega pojma. Poglejmo, koliko časa bi se potrebovalo samo zato, da se zapišejo 79203 imena. Kdor je hiter pisalec, v stanu je, ako piše brez prenehanja in na pamet, zapisati v minuti deset krstnih imen in primkov. Ker pa nikomur ni mogoče pisati po nekoliko ur neprenehoma in ker bi bilo gorenjih 79203 imen treba iskati še le po prvotnih spisih, da se prepíšejo v knjige, gotovo je, da se vsled tega pi-

sanje tako zadržuje, da se more v minuti napisati le pet imen, tedaj v jedni uri 300 imen. Računimo na dan osem uradnih ur — pri deželnih uradih imajo jih le po šest — tedaj bi jeden pisalec na dan mogel zapisati 2400 imen; ali za 79203 imena potrebovalo bi se 33 dnij, tedaj, ako se računijo nedelje in prazniki, jeden mesec in 8 dnij. Kje ostane potem spisovanje zavarovalnih pogodeb, kje upisovanje v zavarovalni kataster, kje saldovanje plačil, kje knjigovodstvo in kje vsa ostala dela, katera tu navajati bi segalo predaleč. Da dokažem, kako optimistično računji gosp. profesor Šuklje upravne troške, navesti hočem le še, koliko uradnikov bi se potrebovalo s početka samo za pisanje zavarovalnih pogodeb. Hiter pisalec napiše po pet zavarovalnih pogodeb v jednej uri. Za 79203 zavarovalne pogodbe bilo bi torej potreba 15840 ur ali 1980 dnij, tedaj — ako odštejemo 66 nedelj in praznikov ter računimo leto z 299 uradnimi dnevi — šest let, 6 mesecev in 3 dnij ali z drugimi besedami: samo s pisanjem zavarovalnih pogodeb imelo bi več kot šest uradnikov leto dni posla dovolj. To kar velja o zavarovalnih pogodbah, velja v tem večje meri še

o oglasilih, katera imajo biti temeljne listine o sklenjenem zavarovanju. Naj se mi ne ugovarja, da bode oboje to delo končano v početku jedenkrat za vselej. To je čisto napačna mnenje, kajti pri zavarovalnih predmetih vrše se neprenehoma premembe in z vsemi temi premembami treba je zavarovalnicam računati.

Pa pogledjmo, kako si dalje misli gospod profesor Šuklje uredbo prisilne zavarovalnice. Pred vsem hoče pobiranje premij oddati davkarijam ter plačati zato državi neko provizijo. Negledé na to, da — kakor sem že omenil — s tem zavarovalna premija zadobi odium davka, bila bi taka uredba že zaradi tega obžalovanja vredna, ker bi provizijo, katero sedaj uživa zastopnik — učitelj, trgovec, kmet — in s katero si vender zboljšuje nekoliko svoje dohodke, dobivala država katerej mora že tako vsak državljan posredno in neposredno plačevati velike davke. Res je, da bi morebiti država oskrbljevala izterjevanje zavarovalnin ceneje, ko se godi to sedaj; a da bi storila to mnogo ceneje, ne verujem, kajti davkarije imele bi z zavarovalnim poslom, čegar točna evidencija je neobhodno potrebna, silno veliko

opravka in bi se skoro gotovo pri posamičnih davkarjih moralo osobje pomnožiti vsaj za jedno uradno moč. Ali bi tedaj zaradi tega morebitnega pičlega prihranka pri proviziji bilo zares vredno oškodovati nekatere davkoplačevalce na korist državi?

Ako misli gospod profesor, da se cenitev poslopij, ki se imajo zavarovati, kar prosto more prepusti občinskim cenilcem in da bi zadostovalo, ko bi občinski urad naznanil deželnemu uradu n. pr. Peter Bertoncej s Pijave gorice ima pet poslopij, katere smo cenili na 2000 gld., tedaj je s tem izrekel tako čudovišče, da je strmeti o njem. Vsa čast našim občinskim cenilcem; a da bi oni bili povsod sposobni izvrševati tak težaven posel, kakor je cenjevanje poslopij v zavarovalbe namene, o tem dvomiti je pač opravičeno. Sicer ima pa tako cenjevanje tudi drugo temno stran, katero nekako slutiti gospod predlagatelj. Jaz mislim namreč ono neskončno vrsto konfliktov, ki bi nastajali iz takega cenjevanja. Ne bojim se sicer, da bi bilo mnogo tacihi slučajev, kjer bi se hišni lastniki pritoževali o prenizkih cenitvah; pač pa bode mnogo pritožeb o previsocihi cenitvah. Kdor ima varno zidano

poslopje in ve, da njegova družina previdno ravna z ognjem, ne zavaruje si nikdar cele vrednosti, temveč navadno polovico ali tretjino njeno, češ, da bode v slučaju nesreče imel vsaj za delavce. Takemu bodo občinski cenilci, ako bodo vestni, morali ceniti poslopje za veliko več, kakor je imel doslej navado zavarovati ga. On dobro vedoč, da bi s tem pomagal le pokrivati nevarščino drugih manje varnih poslopij, pa bode protestoval proti temu in nastale bodo dolgotrajne pritožbe do deželnega odbora in sovraštvo mej občinariji, ki so dotlé živeli v slogi. In ako se uloži pritožba proti previsokej cenitvi, deželni odbor pa po svojem odposlanci konstatuje, da je cenitev pravilna, kdo bode v takem slučaju plačal stroške? In kako bode potem deželni odbor rešil pritožbo lastnikovo? On, ki se bode imel strogo ravnati po načelu vzajemnosti, pač ne bode smel dopustiti, da bi kdo na škodo ostalim članom zavaroval svoja poslopja pod pravo vrednostjo, temveč ukazati mu bode moral, da jih zavaruje za višji znesek, kakor si želi sam. Nasledek tega pa bode srd, sovraštvo, nezadovoljnost. Res lepe avspicije za prisilno zavarovanje!

Iz rečenega je torej vidno, da bi tudi prisilnej zavarovalnici ne zadostovale cenitve občinskih mož, temveč, da bi bilo potreba posebnih organov, ki bi vsa poslopja popisali in izmerili ter izgotovili tako imenovana oglasila. Ako pa bi že pisanje samih zavarovalnih pogodeb vzelo čez šest let časa, koliko več bi stalo še le prvotno popisovanje vseh — semtertja visoko po gorah raztresenih — poslopij. Pa recimo, da bi občinski cenilci bili vender-le res kos nalogi, katero jim prisoja gospod predlagatelj, ali misli on, da bi hoteli ta posel opravljati brezplačno? Naj se torej stvar vzame s katerega stališča koli, one cene uprave, katero si predstavlja gospod poslanec, ne bilo bi nikakor doseči mogoče.

Cenitve požarnih škod prepuščati hoče gospod profesor Šuklje zaupnim možém po posamičnih okrajih. To pač ni nič novega, kajti tako ravnajo že sedaj skoro vse zavarovalnice pri malih in tudi pri tacihi velikih škodah, kjer je vse pogorelo do tal in je iz pristopnega oglasila po meri poslopij vidno, da neso bila previsoko zavarovana. V takih slučajih cenjujejo škode navadno zastopniki kot zaupni možje zavarovalnic z jedne in vselej po jeden

zaupni mož, katerega si izbere pogorelec, z druge strani. Povsod tam, kjer je večja parcijalna škoda, pa mora iz lahko umevnih razlogov intervenovati zavarovalnični uradnik in intervenovati bi moral tudi pri deželni zavarovalnici. Naj se ta uradnik tedaj imenuje generalni zastopnik likvidator ali uradnik deželnega stavbenega urada, stroški za intervencijo ostajajo isti.

Mislim, da sem dokazal dovoljno, kako pretirane so nade, katere goje nekateri da céne uprave prisilnih zavarovalnic. Čudim se, da pribaja kdo še do tacih zaključkov, ko je vender splošno znano, da države in dežele upravljajo vse mnogo dražje, ko privatna — po trgovskem načelu uravnana — podjetja. V dokaz tega naj navedem le nekaj števil iz bilancij nemških državnih zadrug za zavarovanje proti nezgodam in pa nemških, privatnih zavarovalnic z enakim delokrogom. Leta 1886. plačale so nemške državne zadruge za nezgode 1,711.594 mark odškodnin; upravni stroški njihovi pa so znašali 2,601.542 mark in sicer za uradniške plače 1,118.319 mark za potne stroške uradnikov . . . 31.342 „

za potne stroške in nagrade osob, opravljajo- čih častno službo . . .	458.752	mark
za preiskovalne stroške . . .	277.247	„
in za ostale razne stroške	715.882	„

Privatne zavarovalnice pa so plačale 7.700.000 mark odškodnin ter imele upravnih troškov 2,130 000 mark. V primeri s plačanimi odškodninami porabile so torej privatne zavarovalnice 28% za upravne stroške, v tem ko so državne zadruge porabile 152%. Jednako céna je javna uprava tudi drugod.

Gospod predlagatelj pravi dalje, da bi prisilna deželna zavarovalnica „tudi v drugih ozirih blagodejno uplivala na gospodarstveni in nravni razvoj našega prebivalstva“ ter v podkrepljenje prve trditve navaja, da bi se ojačil hipotekarni kredit, če se upnikom, kateri so objavili svoje hipoteke ter pri objavljenji plačali dotične pristojbine za vse slučaje, tudi pri požarih prouzročenih po zločinu in lastnej krivdi, varujejo njih pravice do odškodnine v polnem obsegu.“ — S tem ojačevanjem hipotekarnega kredita prišel je g. prof. Šuklje pač prepozno, kaj ti

take obveze prevzemajo — kakor se je lahko poučiti pri vsakej hranilnici — privatne zavarovalnice nasproti hipotekarnim upnikom že od davna. Da, oné storé še več; porok so namreč za odškodnine tudi v onih slučajih, če zavarovani dolžnik premije in pristojbin še plačal ni.

In kakošen bi bil blagodejni upliv na нравni razvoj? „Naglašal sem“ — pravi gospod predlagatelj — „da zavarovalna svota nikoli ne bi smela presegati visokosti škode, (sodim, da je hotel s tem izraziti, da bi zavarovalna svota ne smela nikoli presegati prave vrednosti, kajti, ko bi ne smela presegati visokosti škode, tedaj bi bilo s tem izrečeno, da niso dopuščeni parcijalni požari, temveč da mora vsako poslopje, ako že goretí začne, pogoreti do tal) — „provzročene na zavarovanem objektu“. Od tega obeta si prenehanje špekulativnih požarov. Na to mu moram odgovoriti, da v tem oziru previdne privatne zavarovalnice storé vse, kar je v njihovej moči. Predno namreč sprejmo kako poslopje v zavarovanje, preračunijo po meri in drugem popisu istega vrednost njegovo in če je bilo

predloženo za previsok znesek, znižajo ga. Pa vendar špekulativnih požarov niso odpravile, kakor jih tudi ne bi odpravila deželna prisilna zavarovalnica, kajti nastanejo večkrat okolnosti, da se zavarovancu — ako že ima tak hudoben namen — izplača zapaliti svoja poslopja tudi, če so zavarovana za nižjo vrednost, kakor jo reprezentujejo. Jaz si celo nasprotno drznem trditi, da bi deželna prisilna zavarovalnica še le vzbudila špekulativno požiganje, kajti ona bi bila prisiljena sprejeti v zavarovanje vsa poslopja, tedaj tudi taka, katerih privatne zavarovalnice ne sprejemajo. So ljudje, katere njihovi lastni sosodje hodijo objavljat zavarovalnicam, kot nezanesljive in prosit, da se ne vsprejmó v zavarovanje. Take torej od požigalstva zadržuje le zavest, da potem nimajo pričakovati odškodnine; pri deželnej prisilnej zavarovalnici pa bi to se vé da odpadlo in špekulativnemu požiganju bila bi odprta vrata na stežaj. Sicer pa naglašam zopet, da bi precenjevanje poslopij, ako bi se imela deželna prisilna zavarovalnica urediti po nazorih gospoda profesorja Šukljeta, postalo veliko pogostejše in s tem izpodbuja k špekulativnim požarom veliko intenziv-

nejša, ko doslej. Ali bi požiganje iz osvete res zmanjšalo se, ko bi vsakdo bil zavarovan, o tem ne bodem obširneje govoril; le na to opozarjam, da se taki zločini — ki so, hvala Bogu! pri nas jako redki — godé tudi na tacihi poslopjih, o katerih se požigalec s tablice nad hišnimi vrati lahko prepriča, da so zavarovana. Požigalec iz osvete ne kalkuluje namreč mnogo, koliko gmotne škode bode prouzročil svojemu bližnjemu, do katerega kuha srd v srci; on se zadovoljuje s tem, da ga spravi v nesrečo, pa naj bode že to s strahom, zadregami zaradi stanovanja ali na kak drug način, pred vsem pa, da si obladi svojo jezo.

Da bi deželnej zavarovalnici na ljubo občine izpolnjevale bolje strogo določbe stavbenega reda, o tem je pač opravičen dvom. Občinski predstojniki — naj si imajo še tako dobro voljo — ne morejo storiti toliko, kakor misli gospod predlagatelj. Pomisliti je namreč treba, da so oni mnogokrat in v marsičem odvisni od svojih soobčinarjev in da zaradi tega ne morejo ž njimi ravnati birokratski strogo. Zaradi tistih par krajcarjev, katere bi si občinski predstojnik in katere bi si morebiti tudi

drugi občinarji prihranili, ko bi se poslopja postavljala strogo predpisom stavbenega reda primerno, ne bode se hotel občinski predstojnik pričkati z občinarjem in delati si ga morebiti zaradi tega sovražnika. Komur je do tega, da si pri zavarovalnici kaj prihrani, doseže pa to v polnej meri pri vsakej privatnej zavarovalnici; kajti tu se one naprave v poslopih, katere omejuje nevarnost ognja, ne jemlje v poštev celoti, temveč lastniku samemu, kar mu pri zavarovalnici prinaša neprimerno večji dobiček.

Neistinita je trditev, da se gasilna društva „navzlic svoje izredne važnosti prav slabo podpirajo“. Poznam zavarovalnico — in gospod profesor Šuklje jo pozna tudi — katera je jedino v Ljubljansko okolico dala tri brizgalnice po 500 gld. vredne in katera še nikdar ni opustila kakemu gasilnemu društvu dati primerne podpore, kedarkoli je s svojim delovanjem pripomoglo, da se je rešilo kako poslopje, ki je bilo zavarovano pri njej. Tako ravnaajo tudi ostale zavarovalnice. Kako bi deželna prisilna zavarovalnica mogla storiti za gasilna društva več, ko bi jej vender mogla biti glavna naloga skr-

beti posamičnim členom za prihranke zavarovalnine, ni umevno. Deželni zbor, kateri je s postavo o dvoprocenčnem gasilnem donesku obdačil skrbne gospodarje, ki zavarujejo svoja poslopja, na korist marmararnejem, katerim je zavarovanje deveta briga, naj bi raje pritegnil te k izdatnemu podpiranju gasilnih društev. Vsaj ravno onim, ki se ne zavarujejo, najbolje prav prihaja gasilna organizacija.

Politična eksekucija je po mnenji gospoda profesorja tudi prednost, katero bi imela deželna prisilna zavarovalnica. Ta prednost pa bi prav za prav ne bila prednost, kajti imajo jo že mnoge sedaj poslujoče vzajemne zavarovalnice in mej temi na primer pri nas zelo razširjena „Graška vzajemna zavarovalnica“. In vendar se je ti zavodi praviloma ne poslužujejo, temveč iščejo raje realizacije svojih tirjatev rednim sodnijskim potom. Zakaj, označil sem že prej nekoliko. Politično eksekucijo izvesti ima po nalogu okrajnega glavarstva občinsko predstojništvo; to pa je v najredkejših slučajih voljno zaradi dobrega mnenja zavarovalničnega skaziti si prijateljske odnošaje z občinarjem, ki je zaostal s plačilom premije. — Da o priliki, ko govori o po-

litične eksekuciji, sodi nemlostno gospod profesor o zavarovalnih agentih, ki si prizadevajo pridobiti posestnike za zavarovanje, to mu sicer prav dobro spada v košaro; a glede na predlog, kateri utemeljuje in zagovarja, je to vsekakor nelogično. Ako je pri nas zavarovanje res tako malo razširjeno, da je potreba ljudi siliti k temu, tedaj bi moral gospod profesor pač še hvaležen biti onim, ki se doslej trudijo, da dokažejo kmetiškim posestnikom koristi in potrebo istega, ne pa šteti jim tega v greb. Trditi, da marsikateremu gospodarju, kateremu je v hišo prišel agent nagovarjat ga, da se zavaruje, ni znano, kacega pomena je njegov podpis ali njegov križ na dotičnej „polici“ (gospod profesor misli tu gotovo pristopno oglasilo, kajti police podpisujejo le zavarovalnice) je vsekakor smela. Za Boga! kaj bode še le, ako mu deželna zavarovalnica pošlje tožbo ali rubežen; zavarovalnica, h katerej ni pristopil na prigovarjanje agentovo podpisavši ali podkrižavši se, temveč pri katerej so ga zavarovali po sili.

V formalnih ozirih, pravi gospod profesor Šaklje,

da ne more biti ugovora proti ustanovitvi deželne prisilne zavarovalnice ; treba je po njegovih besedah deželnozborskim predlogom le državnozborskega blagoslova in — stvar je gotova. Kaj poreko k temu privatne zavarovalnice, katere se postavljajo na stališče „beati possidentis“ in katerih nekatere imajo prav dragocene privilegije — kedo bi se zmenil za to? Vsaj vender slove nemški pravni aksijom: Macht geht vor Recht. Moč imajo deželni zbori, pravo privatne zavarovalnice; poslednjim je torej molčati. — Toda le počasi. Pri nas v Avstriji imamo zakone, ki so v stanu varovati vsacega — tudi najposlednejšega — državljana prepotence države ali njenega zastopa. In ni dvojbe, da bodo vedele zavarovalnice temeljito braniti svoje pravice proti konfiskacijskim nameram državnodeželnih socialistov. Vedeti je namreč treba, da privatnim zavarovalnicam — da govorim z narodno poslovico — neso leteli v usta pečeni piščanci, temveč, da jih je stalo mnogo truda in denarnih žrtev, predno so si uredile svoj posel tako, kakor ga vidimo sedaj. Delniške zavarovalnice investovale so ves svoj delniški kapital v organizacijo; vzajemne zavarovalnice

izvele so isto s fondi, do katerih imajo pravico vsi člani. In to dragoceno organizacijo naj bi privatne zavarovalnice prepustile brezplačno deželnim prisilnim zavarovalnicam?

Ako bi se torej imele že vsekakor uvesti take zavarovalnice, bilo bi pred vsem potreba izvlastniti pravice privatnih zavarovalnic. Za približen pojem, koliko bi to stalo, navajam, da delniški kapital samo tuzemskih zavarovalnic znaša blizu 30 milijonov goldinarjev. O tem, koliko bi zahtevali delničarji odškodnine in kako visoko bi cenile svojo organizacijo vzajemne zavarovalnice, pač ne morem govoriti ni s približno točnostjo, a da si bodo vedeli častiti čitatelji napraviti pojem o obširnosti take denarne operacije, navajam, da rezervni fondi delniških zavarovalnic znašajo preko 88 milijonov, vzajemnih pa preko 36 milijonov goldinarjev. Se ve da bi se morala — ako bi se imele ustanoviti deželne prisilne zavarovalnice — odkupnina razdeliti za posamične zavarovalnice na posamične dežele v razmeri k poslovanju; pred vsem pa, da bi bilo potreba organizacijo za življensko, nezgodno, požarno, tōčno in prevožno stroko vsako posebej taksativno

ceniti. To samo na sebi pa je tako težavno delo, da se ga gotovo ne bode lotil nobeden teh, ki po raznih deželnih zborih propovedujejo zveličevalnost prisilnega zavarovanja; brez tega pa državni zbor ne more sklepati meritorno o stvari. Primera z uvedbo državne prisilne zavarovalnice na Bavarskem — Saksonska ima sicer tudi državno zavarovalnico, a ne prisilne — ni točna. Tam so bile vse drugačne razmere. Na Nemškem je namreč že od konca minolega in začetka tekočega stoletja mnogo javnih zavarovalnih združeb (öffentliche Versicherungs-Societäten), katere imajo take privilegije, da morajo pri njih zavarovana biti vsa poslopja onih ozemelj, za katera so bile ustanovljene. Na Bavarskem torej ni bilo treba drugega, ko te javne združbe postaviti skupno pod državno upravo in bila je gotova državna zavarovalnica, ne da bi bili kako zadéti interesi privatnih zavarovalnic. Po tem takem pač nimajo vsi po raznih deželnih zborih storjeni nasveti gledé prisilnega zavarovanja nikake praktične vrednosti in tudi v formalnem oziru neso še zreli za rešitev.

Ako posnamem vse doslej povedano, priti

moram do zaključka, da vprašanje o prisilnem zavarovanju poslopij: 1. ni važno, 2. ne izpeljave potrebno in 3. v morebitnej svojej izpeljavi za občansko svobodo naravnost škodljivo.

Važno to vprašanje ni zaradi tega, ker bi se s tem nikakor ne dosegel v narodnogospodarskem oziru oni uspeh, katerega bi nekateri radi dosegli v prospeh celote od pojedincev. Zavarovalne delnice večinoma niso v rokah velikih kapitalistov in zato tudi ne igrajo skoro nikakeršne vloge pri borznih špekulacijah. Pri zavarovalnih podjetjih interesovan je marveč meščanski kapital, kar nam ravno mirna posest zavarovalnih delnic dokazuje najboljše. In škodovati državljanom, katerim je neutrudljiva marljivost pripomogla do nekega zmernega imetka in katere moremo zmatrati za jeden izmej štirih stebrov, na katerih sloni državno ustrojstvo, vender ne more biti v interesu države. Najnovejši reformatorji sami protestovali bi, ko bi se jim pripisovale take namere in tudi jaz sem prepričan, da tega ne želé. Oni so le na napačnej poti, na katero jih je zavel nemški doktrinarizem. Mesto, da bi iskali ka-

pitala tam, kjer bi ga lahko bilo najti in kjer se njegova brezozirna in pogubna nadvlada kaže v vsej svojej nagoti — na borzi in pri velikih borznih podjetjih — lotili so se blagodejno in mirno poslujočih zavarovalnic. Pač res, da so marsikoga morebiti boli v oči veliki rezervni fondi; a tu zopet ni pomislil, da ti rezervni fondi niso lastnina delničarjev, ampak članov, tedaj ne pojedinca, ampak celote. — So pa tudi nekateri — in tem ne prištevam onih gospodov, ki so v kranjskem deželnem zboru predlagali prisilno zavarovanje — kateri se — ker že hočejo vsekakor veljati za skrbne čuvarje narodne blaginje — polotujejo zavarovalnega vprašanja zato, ker vedo, da s tem ne bodo vzbudili nevolje višjih finančnih krogov, kakeršno bi zbudili gotovo, ko bi hoteli motiti jim resno kapitalistično njihovo nadvlado.

Potrebno ni prisilno zavarovanje zato, ker imamo v Avstriji mnogo uzorno urejenih zavarovalnic, katere vsestransko ustrezajo svojemu namenu. Tega v Kranjskem deželnem zboru sicer tudi nikdo ni zanikaval; pač pa se je v podkrepljenje potrebe za deželno prisilno zavarovalnico navajalo, da imajo

privatne zavarovalnice predrago upravo in da so vsled tega primorane od svojih članov zahtevati neprimerno visoke doneske premij ter, da je na Kranjskem vsaj 60% vseh poslopij še nezavarovanih. Da državna, odnosno deželna uprava ne bode cenejša, temveč po vsej verjetnosti in vseh dosedanjih skušnjah drugod celo dražja, dokazal sem že prej z zavarovalnotehničnega stališča in pa z vzgledom nemških državnih zadrug.

O tem, da bi deželna prisilna zavarovalnica mogla zadovoljevati se z nižjimi premijami, ko privatne zavarovalnice, pač glede na upravne stroške ne more biti govora. Jedinna mogočnost bi bila le v tem, da bi ves oni dobiček, kateri se je sedaj plačeval delničarjem privatnih zavarovalnic, prišel v korist članom samim. Ta dobiček pa je, kakor sem prej dokazal, vsaj na Kranjskem tako silno neznamen, da bi ga daleko nadkriljevala večja nevarnost vsled prisilnega zavarovanja vseh, tedaj tudi najslabših objektov. Prav poučljiv izgled o tem imamo v Švici, kjer se je ljudstvo s početka nauduševalo za posilno zavarovanje in ga je splošno glasovanje v mnogih kantonih spravilo tudi v veljavo, kjer pa je že po

kratkem času vsled naraščanja premij nastal popoln prevrat v nazorih. Tako se je na priliko v kantonu Graubündenu zavarovalna premija za poslopja vsled prisilnega zavarovanja zvišala od $1\frac{1}{2}$ na 7 per mille in narod sam vzdignil se je vsled tega proti inštituciji prisilnega zavarovanja ter jo odpravil po komaj sedemletnem obstoji, postavivši na njeno mesto zopet konkurencijo privatnih zavarovalnic. — Jednako opazamo tudi na Nemškem — kjer je po nekaterih krajih že od začetka tekočega stoletja upeljana prisilno zavarovanje po tako imenovanih združbah (Societäten) — da te združbe pobirajo višje premije, ko privatne zavarovalnice za jednake objekte in o enakih okoliščinah po onih krajih, kjer ni privilegovanih združeb.

Pa tudi prepričla udeležba pri zavarovanji ne govori za potrebo prisilne zavarovalnice. Po statističnih podatkih one zavarovalnice, na katero se je skliceval v deželnem zboru gospod profesor Šuklje, plačuje se na Kranjskem od vsake zavarovane hišne številke povprek po 4 gld 50 kr. premije na leto. Ker so torej zavarovalnice prejele leta 1886 na Kranjskem za premije 235.796 gld. in ker od tega

zneska spada le pičlo odstotkov na zavarovanje premičnin, vidno je, da je na Kranjskem zavarovanih čez 50000 hišnih števil, tedaj dve tretjini vseh. Vsaj pa že tudi res ni najti dobrega, previdnega gospodarja, ki bi ne bil skrbel za zavarovanje. —

Prisilno zavarovanje bilo bi konečno za občansko svobodo naravnost škodljivo. Vzvišen je nauk, da je Bog dal človeku takrat, ko ga je ustvaril, prosto voljo; lepa, k napredku izpodbujajoča je tudi zares zavest, da more z onim, kar imenuje svoje lastno, razpolagati po svoje. Kako napolnuje pogorelcu, ki se je o pravem času zavaroval in prejel povrnjeno vsled požara mu nastalo škodo, srce zadovoljnost o storjeni dolžnosti do sebe samega; kako nasprotno razjeda kes onega, ki je to opustil vsled zanikrnosti ali brezbržnosti. „Moje je bilo, a ni me bilo skrb za nje; o! o prihodnje bodem vedel vse drugače ceniti to, kar imam“ — more se čuti mnogokrat na pogoriščih od takih nezavarovancev in marsikoga je ravno o taki priliki izpodbodel zgled skrbnega soseda, da ga je jel posnemati tudi v ostalem. Vzemite gospodarju pravico določevati, ali naj bodo poslopja

njegova zavarovana ali ne in prisilite ga k zavarovanju, vzeli ste mu tem lep pripomoček po hrepenenji k večji popolnosti in pritisnili ga precej bližek fatalizmu. Pač to ugaja onim nemškimi socialistom, ki za Bismarckom propovedujejo, da je človeštvo zaradi držav na svetu; ne more pa si takega stanja želeti nikdo, kateri priznava načelo, da so države zaradi človeštva in da ima v uravnavi teh držav priti k veljavi svobodna volja človeštva.

Še škodljiveje za občansko svobodo pa bi bile prisilne zavarovalnice z drugega stališča. Bile bi namreč v rokah vlade (kot državni zavodi) ali v rokah deželnih odborov (kot deželni zavodi) prav mogočna organizacija, katera bi se v okolnostih dala zlorabiti v politične namene. Z ozirom na projekt kranjskega deželnega zbora naglasiti mi je nevarnost, katera bi od deželnih zavarovalnic pretila slovenskemu narodu po vseh deželah, v kateri stanuje, in o neugodnih okolnostih tudi na Kranjskem. Vsaj smo tu, dasi nas je ogromna večina 95% vsega prebivalstva, vendar že bili prišli vsled vladnega pritiska tako dalječ, da smo mnogo let imeli čisto nemšk deželni odbor. V rokah takega deželnega odbora bila bi

deželna prisilna zavarovalnice to, kar je v rokah vlade državno uradništvo. Občinski načelniki in zapupni možje, kateri bi od zavarovalnice bili plačani za njihovo delovanje, bili bi po takem v gmotnem oziru odvisni od deželnega odbora; pa tudi mej člani zavoda, ki bi bili v slučajih škod navezani na blagohotnost zavarovalničnih, oziroma deželnih funkcionarjev, ne bilo bi težko prodirati z agitacijami, škodljivimi našemu narodnemu razvoju. Iz lastne skušnje vem, da je o času deželnozborskih volitev leta 1877. neka zavarovalnica naročala svojim na Spodnje Štajersko odhajajočim likvidatorjem škod, naj agitujejo proti slovenskim kandidatom; — ako se kaj takega drzne privaten zavod, koliko bolje bi lahko proti Slovencem uporabil Graški deželni odbor obširno deželno zavarovalno organizacijo. Isto ko na Štajerskem, godilo bi se pa tudi drugje, kjer smo Slovenci v naravnej ali pa vsled krivičnih volilnih redov v umetnej manjšini; da celo na Kranjskem kakor sem že naglašal — ni izključena taka mogočnost. — Ubogi koroški Slovenec, ki od državnih in deželnih uradov ne more v nobenem oziru doseči ravnopravnosti s svojimi nemškimi sodeželani, do-

sega to ravnopravnost vsaj pri zavarovalnicah. Večina zavarovalnih družeb uvela je namreč slovenske police in slovenske zavarovalne tablice. Da bi kaj takega koroška deželna zavarovalnica odpravila takoj, o tem ni dvojbe. Pa tudi drugod — ako izvzamem Kranjsko — ne bilo bi v tem oziru boljše.

Privatne zavarovalnice — abstrahujoč od nekaterih strastnih funkcijonarjev njihovih — ne upajo si posegati v narodno naše gibanje ovirajoče; one nas celo v mnogočem rade podpirajo. Opozarjam samo na jeden zavod, čegar narodna organizacija razvidna je prav dobro iz vseh dosedanjih izkazov o denarnih doneskih za zgradbo splošnega „Narodnega doma“. Od deželne organizacije bi se gotovo nikdar ne bilo doseglo tako izdatno sodelovanje pri tem imenitnem narodnem podjetji.

Znamenita je v tem oziru tudi izjava gališkega deželnega odbora. Tudi tam so nekateri poslanci sprožili misel prisilne zavarovalnice in deželnemu odboru bilo je naloženo proučiti to stvar in staviti plenumu deželnega zbora primerne nasvete o izvedbi. Ti nasveti bili so predloženi letos; a glasé se proti deželnej prisilnej zavarovalnici, pač pa izražajo za

prisilno zavarovanje, pri katerem naj bi se lastnikom poslopij samim prepustila volitev jedne obstoječih privatnih zavarovalnic. V svojem poročilu priznava deželni odbor gališki: „da rešitev problema o prisilnem zavarovanji ni lahka, da sega globoko v deželne razmere, da omejuje osebno svobodo deželanov in da naklada vsem velika bremena.“ To je jako znamenita izjava, katero naj bi si vzeli k srcu oni, ki z deželno prisilno zavarovalnico želé vse deželane spraviti v odvisnost dežele, poleg tega pa pričakujejo zmanjšanja bremen.

Končujem. Očitati se mi utegne, da bi jaz ne bil imel spuščati se v razpravo o prisilnem zavarovanji, češ, da več ali manje govorim pro domo sua. Naj bode tedaj povedano, da se meni ni prav nič bati deželne prisilne zavarovalnice, ker imam z zavodom, kateri zastopam, skleneno tako pogodbo, da bi se nikakor ne mogla ignorovati tedaj, ko bi se ustvarjala deželna prisilna zavarovalnica. V tem oziru sem tedaj čisto neodvisen in prost vsake bo-

jazni. — Pravico in celo dolžnost pa imam o tej tako važnej zadevi izpregovoriti zato, ker mi je znano notranje in vnanje poslovanje zavarovalnic. Kobi se mi zaničavala ta pravica, tedaj bi se moralo izreči tudi načelo, da na priliko o zadevah odvetniškega stanu ne sme govoriti nobeden odvetnik in da v trgovin-skoobrtnjiskih zbornicah ne bi smel sedeti nobeden trgovec ali obrtnik.

Ivan Hribar.

